KOMISIA EURÓPSKYCH SPOLOČENSTIEV

V Bruseli, 29.4.2009
KOM(2009) 180 v konečnom znení

OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV

Riešenie otázky vplyvu starnutia obyvateľstva v EÚ (Správa o starnutí obyvateľstva 2009)

1. ÚVOD

Po prvýkrát v histórii môže veľká väčšina obyvateľov Európy viesť aktívny, zdravý a angažovaný život až do vysokého veku. Starnúce spoločnosti si však súčasne vyžadujú nové alebo upravené tovary a služby, čím sa vytvárajú nové príležitosti pre inovatívne firmy. Kombinácia starnutia obyvateľstva a nízkej pôrodnosti však predstavuje významné problémy hospodárskeho, rozpočtového a sociálneho charakteru. Európa sa na tieto problémy začala pripravovať a niektoré členské štáty už dosiahli povzbudivé výsledky, predovšetkým prostredníctvom reforiem dôchodkových systémov a lepšieho vyváženia pracovného a rodinného života. Očakáva sa však, že bez ďalších inštitucionálnych a politických zmien dôjde vzhľadom na tieto demografické trendy k výraznej transformácii našich spoločností, čo bude mať vplyv na medzigeneračnú solidaritu a v dôsledku čoho sa vytvoria nové požiadavky na budúce generácie. Takéto trendy výrazným spôsobom ovplyvnia možný rast a ich výsledkom budú silné tlaky na zvýšenie verejných výdavkov, a to nie len z hľadiska výdavkov na dôchodky a zdravotníctvo, ale aj z hľadiska infraštruktúry, bývania a vzdelávania.

Potrebu riešiť vplyv starnutia obyvateľstva na európske sociálne modely uznala Európska rada na niekoľkých svojich po sebe nasledujúcich zasadnutiach. Politická výzva je široká a zahŕňa prebiehajúcu diskusiu o modernizácii systémov sociálneho zabezpečenia a o predlžovaní produktívneho veku v nadväznosti na samit v Hampton Court v októbri 2005, obnovenú lisabonskú stratégiu, obnovenú stratégiu udržateľného rozvoja EÚ a „integrovanú politiku pre oblasť klímy a energetiky“, otvorenú metódu koordinácie v oblasti dôchodkov, zdravotnej starostlivosti a dlhodobej starostlivosti a stratégiu pre mládež[1] a zabezpečuje dosiahnutie pokroku na ceste k udržateľným verejným financiám v kontexte Paktu stability a rastu.

Rada pre hospodárske a finančné záležitosti (ECOFIN) v tejto súvislosti inštruovala Výbor pre hospodársku politiku a vyzvala Komisiu, aby do konca roku 2009 aktualizovali dlhodobé rozpočtové prognózy. Spoločné prognózy[2], v rámci ktorých sa uplatňujú nové, modernizované technológie, vo veľkej miere potvrdzujú prognózy z roku 2006. Pre analýzu vplyvu starnutia obyvateľstva poskytujú kľúčové vstupné údaje a tvoria neoddeliteľnú súčasť multilaterálneho rozpočtového dohľadu EÚ. Takisto pomôžu tvorcom politiky pri príprave reforiem dôchodkového systému a systému zdravotnej starostlivosti.

V tomto oznámení sa uvádzajú najnovšie dlhodobé hospodárske a rozpočtové prognózy a jeho súčasťou je aj prvotná verzia stanovísk Komisie k schopnosti Európy riešiť výzvu súvisiacu so starnutím obyvateľstva s ohľadom na nové údaje a súčasný hospodársky vývoj.

Nedávnou analýzou sa potvrdilo, že na vykonanie štrukturálnych reforiem potrebných v súvislosti so starnutím spoločností existujú obmedzené časové možnosti – obdobie približne desiatich rokov, počas ktorého bude pokračovať nárast pracovnej sily[3]. Neprijatím žiadnych opatrení by sa oslabila schopnosť EÚ uspokojovať potreby starnúceho obyvateľstva v budúcnosti.

---

1 KOM(2009) 200 v konečnom znení.

2 Pozri „*Správa o starnutí obyvateľstva 2009: hospodárske a rozpočtové prognózy pre členské štáty EÚ - 27 (2008 – 2060)*“, European Economy, (pripravuje sa) a „*Demografická správa 2008: uspokojovanie sociálnych potrieb v starnúcej spoločnosti*“ (SEK (2008) 2911).

3 KOM(2006) 571 v konečnom znení.

V dôsledku hospodárskej krízy by sa výzvy zapríčinené starnutím obyvateľstva mohli stať naliehavejšími. Zavedenie cielenej a dobre koordinovanej politickej reakcie na krízu, ako sa uvádza v Pláne hospodárskej obnovy Európy[4] (EERP), ktorý prijala Komisia 26. novembra 2008, sa preto musí využiť ako príležitosť na to, aby sa spoločným úsilím prekonala recesia, a to, z krátkodobého hľadiska, prostredníctvom podpory hospodárskej činnosti, ako aj prostredníctvom reforiem zameraných na posilnenie investícií do udržateľnejšieho hospodárstva a spoločnosti a na zabezpečenie udržateľnosti výdavkov súvisiacich so starnutím obyvateľstva[5]. Investície na podporu odbornej prípravy a ľudského kapitálu pomôžu pri riešení vplyvu krízy v krátkodobom horizonte a prispejú k príprave na starnutie obyvateľstva.

2. DLHODOBÉ PROBLÉMY SÚVISIACE S DEMOGRAFICKÝM STARNUTÍM

Vplyv starnutia obyvateľstva na hospodárstvo

Dlhodobé prognózy nie sú predpoveďami, pripravujú sa však na základe „nezmenenej politiky“ a ako také sú zdrojom dôležitých informácií o vplyvoch neprijímania žiadnych opatrení. Najnovšie prognózy predložené v Správe o starnutí obyvateľstva 2009 sa opierajú o nové demografické prognózy Eurostatu, ktoré boli uverejnené v apríli 2008. Demografický vývoj sa v jednotlivých krajinách výrazne líši, predpokladá sa však, že celkový počet obyvateľov v EÚ zostane v roku 2060 na rovnakej úrovni, ako je dnes, a to vďaka miernemu zvýšeniu miery pôrodnosti v niektorých členských štátoch, ako aj vďaka dynamickejšiemu toku prisťahovalcov, pričom v roku 2006 sa odhadovalo, že táto miera bude časom klesať. Nové demografické prognózy sa však z hľadiska populačnej štruktúry výrazne nelíšia a sú potvrdením toho, že je možné očakávať, že výsledkom nízkej pôrodnosti, rastúcej strednej dĺžky života a neustáleho prílivu migrantov môže byť do roku 2060 takmer nezmenená, avšak oveľa staršia, celková populácia EÚ[6], čo znamená, že v EÚ by sa pomer ľudí v produktívnom veku (15 – 64 rokov) na jedného obyvateľa nad 65 rokov zmenil zo 4:1 na len 2:1. Očakáva sa, že k najväčšiemu poklesu dôjde v období rokov 2015 – 2035, kedy generácia narodená v období zvýšenej pôrodnosti dosiahne dôchodkový vek.

Očakáva sa, že v EÚ ako celku sa miera účasti na trhu práce zvýši zo 70,5 % v roku 2007 na 74 % v roku 2060, pričom k najväčšiemu nárastu dôjde do roku 2020. Rozdiely v účasti mužov a žien na trhu práce by sa mali postupne znižovať, predovšetkým v krajinách, kde sú tieto rozdiely v súčasnosti veľké. Vo všeobecnosti sa očakáva, že miera zamestnanosti sa zvýši zo 65,5 % v roku 2007 na približne 70 % v roku 2060. V dôsledku reforiem zameraných na predlžovanie produktívneho veku sa v mnohých členských štátoch podľa očakávaní zvýši miera zamestnanosti starších pracovníkov. Celkovo sa však podľa odhadov zamestnanosť v EÚ do roku 2060 zníži o približne 19 miliónov ľudí. Zvyšujúcou sa mierou účasti na trhu práce vo väčšine krajín a v niektorých aj narastajúcim počtom prisťahovalcov v čistom vyjadrení sa len zmierni pokles zamestnanosti spôsobený zmenšujúcou sa populáciou v produktívnom veku v období rokov 2020 – 2060.

---

4 KOM(2008) 800 v konečnom znení.

5 Pozri „*Správa o udržateľnosti 2006*“ European Economy, č. 4, 2006.

6 Pozri *„Správa o starnutí obyvateľstva 2009: hospodárske a rozpočtové prognózy pre členské štáty EÚ-27 (2008 – 2060)“*, European Economy, (pripravuje sa) a *„Demografická správa 2008: uspokojovanie sociálnych potrieb v starnúcej spoločnosti“* (SEK (2008) 2911).

Pri stále menšej ponuke pracovnej sily bude nevyhnutné, aby sa produktivita stala zdrojom budúceho hospodárskeho rastu. S opatrnosťou je možné predpokladať, že rast produktivity práce v členských štátoch sa priblíži dlhodobému historickému priemeru v EÚ na úrovni 1,75 %. Táto hodnota sa približuje dlhodobo zaznamenávanej hodnote v USA. V dôsledku toho dôjde k výraznému poklesu ročného rastu potenciálneho HDP. Zmenšujúca sa populácia v produktívnom veku sa stane brzdou rastu a príjmu na obyvateľa. Miera rastu sa bude vzhľadom na rozdiely v demografickom vývoji v jednotlivých krajinách výrazným spôsobom líšiť.

Vplyv starnutia obyvateľstva na rozpočet

V dôsledku starnutia obyvateľstva sa bude zvyšovať potreba verejného zabezpečovania transferov a služieb súvisiacich so starnutím. Odhaduje sa preto, že fiškálny vplyv starnutia obyvateľstva bude výrazný v takmer všetkých členských štátoch a začne sa zreteľne prejavovať už počas nasledujúcich desiatich rokov. Na základe súčasných politík sa verejné výdavky v EÚ súvisiace so starnutím obyvateľstva podľa očakávaní vo všeobecnosti zvýšia do roku 2060 v priemere o približne 4,75 percentuálnych bodov HDP a v eurozóne o viac ako 5 percentuálnych bodov – predovšetkým prostredníctvom výdavkov na dôchodky, zdravotnú starostlivosť a dlhodobú starostlivosť. V prípade EÚ-25 je predpokladaný nárast mierne vyšší v porovnaní s predchádzajúcimi prognózami v rámci Správy o starnutí obyvateľstva 2006 o približne polovicu percentuálneho bodu HDP v rámci celého prognózovaného obdobia. V porovnaní so Správou o starnutí obyvateľstva 2006 sa najväčšie úpravy smerom nadol v oblasti vplyvu starnutia obyvateľstva na rozpočet uskutočnili v Portugalsku, Maďarsku a Českej republike (predovšetkým v dôsledku vplyvu reforiem dôchodkových systémov), zatiaľ čo rozsiahle úpravy smerom nahor boli zaznamenané v Grécku, Luxembursku, na Malte, v Estónsku, Rakúsku, Poľsku a Litve (predovšetkým v dôsledku revízie plánovaných zmien v oblasti výdavkov na dôchodky vyplývajúcich zo zrušení reforiem a lepších modelovacích techník).

Celkovo sa medzi jednotlivými členskými štátmi v oblasti vplyvu starnutia obyvateľstva vyskytujú výrazné rozdiely:

- Zvýšenie verejných výdavkov bude pravdepodobne veľmi významné (7 percentuálnych bodov HDP alebo viac) v deviatich členských štátoch EÚ (Luxembursko, Grécko, Slovinsko, Cyprus, Malta, Holandsko, Rumunsko, Španielsko a Írsko), aj keď v niektorých krajinách pôjde o veľké zvýšenie z pomerne nízkej úrovne.

- V prípade druhej skupiny krajín (Belgicko, Fínsko, Česká republika, Litva, Slovensko, Spojené kráľovstvo, Nemecko a Maďarsko) sú náklady spojené so starnutím obyvateľstva obmedzenejšie, avšak stále veľmi vysoké (4 až 7 percentuálnych bodov HDP).

- K miernejšiemu nárastu na úrovni 4 percentuálnych bodov HDP alebo menej dôjde v Bulharsku, Švédsku, Portugalsku, Rakúsku, Francúzsku, Dánsku, Taliansku, Lotyšsku, Estónsku a Poľsku. Vo väčšine z týchto krajín sa uskutočnili zásadné reformy dôchodkových systémov, v niektorých prípadoch došlo aj k čiastočnému prechodu na súkromné dôchodkové systémy (Bulharsko, Estónsko, Lotyšsko, Poľsko a Švédsko).

Demografický vývoj by výrazným spôsobom zvýšil **verejné výdavky na dôchodky** vo všetkých členských štátoch. Reformy dôchodkových systémov uzákonené v niekoľkých členských štátoch však prinášajú pozitívne výsledky z hľadiska udržateľnosti verejných financií. Takmer všetky členské štáty *sprísnili požiadavky na oprávnenosť na poberanie*

verejného dôchodku, predovšetkým zvýšením veku odchodu do dôchodku a obmedzením vstupu do systémov predčasného odchodu do dôchodku. Výsledkom takýchto reforiem, ktoré sa zvyčajne zavádzajú postupne a dlhodobo, je vyššia účasť starších pracovníkov na trhu práce, ktorá môže byť takisto výsledkom pevnejšieho prepojenia medzi dôchodkovými dávkami a dôchodkovými príspevkami, a tým aj väčší podnet na zotrvanie na trhu práce. Napriek tomu, že v posledných rokoch sa miera zamestnanosti starších pracovníkov zvyšovala, stále zostáva dosť priestoru na ďalšie zlepšenia. V EÚ je len približne 50 % ľudí, ktorí sú zamestnaní aj vo veku 60 rokov.

Výsledkom reforiem je takisto postupne zmenšujúci sa podiel *verejných dôchodkových dávok v rámci celkového dôchodkového systému*. K takejto situácii dôjde prostredníctvom mnohých mechanizmov vrátane zmien v indexácii dôchodkových dávok, ktoré v niektorých krajinách spôsobia to, že dôchodkové dávky sa budú zvyšovať pomalšie ako mzdy. Z nedávnej analýzy vyplýva, že v budúcnosti sa v niekoľkých členských štátoch relatívny príjem dôchodcov výrazne zníži[7]. Pri posudzovaní udržateľnosti verejných financií sa musí zohľadňovať riziko neprimeraných dôchodkov, ktorých výsledkom je nepredpokladaný tlak na ad hoc zvýšenie dôchodkov alebo vyšší dopyt po ďalších dávkach, čím sa zdôrazňuje potreba spoločného riešenia problémov týkajúcich sa primeranosti a udržateľnosti dôchodkov[8]. V niektorých členských štátoch sa nedávno zlepšila budúca primeranosť dôchodkov bez toho, aby došlo k ohrozeniu finančnej udržateľnosti (napr. v Estónsku).

Popri reforme verejných dôchodkových systémov mnohé krajiny zaviedli a plánujú rozšíriť *doplnkové dôchodkové systémy*. V niektorých krajinách dokonca došlo k presunu časti príspevkov z verejných systémov do povinných kapitalizačných a súkromne riadených dôchodkových systémov (Bulharsko, Estónsko, Lotyšsko, Maďarsko, Poľsko, Slovensko a Švédsko). V súčasnosti sa tieto kapitalizačné systémy nachádzajú vo fáze rozvoja, v nadchádzajúcich desaťročiach však budú mať významný podiel na celkovom dôchodkovom systéme. Niektoré krajiny (napr. Švédsko, Dánsko, Holandsko, Spojené kráľovstvo a Írsko) sa už do značnej miery spoliehajú na súkromné zamestnanecké dôchodkové systémy a niektoré z nich plánujú naďalej posilňovať ich úlohu.

Očakáva sa, že systémy **zdravotnej starostlivosti** v EÚ budú v budúcnosti čeliť vážnym problémom. Predpokladá sa, že v rámci EÚ sa verejné výdavky na zdravotnú starostlivosť do roku 2060 zvýšia o 1,5 percentuálneho bodu HDP. Zdravší život môže prispieť k obmedzeniu výdavkov v budúcnosti. Výdavky na zdravotnú starostlivosť sú zároveň úzko prepojené s rastom príjmov a technologickým pokrokom. Novo vyvinuté metódy na včasnú diagnózu a liečbu významne prispievajú k zvyšovaniu výdavkov. Z dlhodobého hľadiska však môže mať pokrok v oblasti zdravotníctva vplyv na úsporu nákladov. Investície do oblasti prevencie a zdravotníckych technológií sú možnosťou na zabezpečenie dlhšie zdravého a produktívneho obyvateľstva. Rozvojom liečby menej známych chorôb sa tiež zabezpečujú možnosti zamestnania a rastu. Účinné riadenie technológií je preto hlavným činiteľom ovplyvňujúcim budúce výdavky.

Starnutie obyvateľstva si takisto vyžiada zvýšenie verejných výdavkov na **dlhodobú starostlivosť**. Na základe súčasných politík sa verejné výdavky na dlhodobú starostlivosť podľa predpokladov zvýšia do roku 2060 o 1,25 % HDP v dôsledku skutočnosti, že veľmi starí ľudia (nad 80 rokov) budú v budúcnosti predstavovať najrýchlejšie sa rozrastajúcu

---

7 KOM(2009) 58 v konečnom znení.

8 KOM(2006) 574 v konečnom znení.

vekovú skupinu v rámci celej populácie. A opäť nebudú demografické faktory jedinými činiteľmi. V súčasnosti sa o slabých starších ľudí do veľkej miery neformálne starajú ich rodinní príbuzní. V dôsledku zmien v štruktúrach rodín, rastúcej účasti žien na trhu práce a zvýšenej geografickej mobility sa môže znížiť dostupnosť neformálnej starostlivosti. V krajinách, v ktorých sú systémy formálnej starostlivosti menej rozvinuté, by mohlo dôjsť k tomu, že v rámci očakávaného zvýšenia verejných výdavkov na dlhodobú starostlivosť by sa mohol podceniť budúci tlak na verejné financie spôsobený pravdepodobnou potrebou rozsiahlejšieho poskytovania formálnej starostlivosti.

Napriek klesajúcemu počtu detí v nadchádzajúcich desaťročiach je z hľadiska verejných výdavkov na **vzdelávanie** možné, že na súčasné ciele v oblasti politiky vzdelávania a na ciele v rámci EÚ, ako aj na výrazné zlepšenie kvality vzdelávania, budú v budúcnosti nevyhnutné vyššie výdavky na vzdelávanie. Investície do ľudského kapitálu mladých ľudí a do dospelých pracovníkov budú zohrávať kľúčovú úlohu v rámci rastu produktivity v budúcnosti. Preto v rámci prognóz nemusí počas prognózovaného obdobia dôjsť k malému zníženiu verejných výdavkov na vzdelávanie, ktoré je výsledkom zmien v demografickom zložení (menej detí v budúcnosti).

3. PRÍPRAVA NA STARNUTIE OBYVATEĽSTVA V OBDOBÍ HOSPODÁRSKEJ RECESIE

Výsledkom súčasnej finančnej a hospodárskej krízy je nezvyčajne prudký a rýchly pokles hospodárskej činnosti a celosvetová recesia. Súčasný pokles hospodárskej činnosti má na zamestnanosť výrazný vplyv, miera nezamestnanosti rýchlo rastie a EÚ musí čeliť riziku zníženia svojho potenciálneho rastu, ktorý je už aj tak ohrozený starnutím obyvateľstva.

Výsledkom finančných ťažkostí a hospodárskeho útlmu je rýchly úpadok pokroku, ktorý v posledných rokoch dosiahli členské štáty v oblasti vyvážených rozpočtov verejných financií a znížených dlhov, pretože vlády musia prijímať intervenčné opatrenia na stabilizáciu finančného systému a na podporu obnovy hospodárstva. Krátkodobý výhľad verejných financií sa preto zhoršil a došlo k zvráteniu pokroku dosiahnutého v posledných rokoch v oblasti fiškálnej konsolidácie.

Krízou sa okrem toho znásobuje hospodársky vplyv demografického starnutia na zabezpečovanie dôchodkov, aj keď dôsledky budú závažným spôsobom závisieť od rozsahu a dĺžky trvania tohto poklesu. V prípade dôchodkových systémov priebežného financovania („pay as you go“) vzniká v dôsledku spomaľovania reálnej ekonomiky dodatočný fiškálny tlak na financovanie a príspevky. Súčasná kríza odhalila bezbrannosť kapitalizačných systémov voči poklesu na finančných trhoch. V prípade systémov s definovanými požitkami má zvyšovanie deficitu v dôsledku poklesu hodnoty aktív vplyv na členov fondov prostredníctvom úpravy v oblasti pravidiel indexácie alebo výšky príspevkov, ako aj prostredníctvom uzatvorenia takýchto systémov pred novými členmi. V prípade ľudí platiacich do dôchodkových systémov s definovanými požitkami sa vplyv krízy odvíja predovšetkým od umiestnenia aktív fondu a od veku členov. Najpostihnutejšou skupinou sú starší pracovníci s vysokou expozíciou aktív, pretože sú krátko pred odchodom do dôchodku a hodnota ich aktív klesla.

Touto skutočnosťou sa zdôrazňuje potreba, aby tvorcovia politiky, regulačné orgány a orgány dohľadu podporili obozretný prístup v oblasti správy dôchodkového sporenia obyvateľstva. Bude nevyhnutné, aby sa zabezpečilo dôkladné monitorovanie a hĺbková a otvorená diskusia o dôchodkových systémoch v Európe, predovšetkým kritické posúdenie príslušnej úlohy, štruktúry a výkonu súkromného piliera.

V súčasnej situácii, ktorú charakterizuje veľký útlm hospodárskej činnosti a veľmi neisté vyhliadky, spočíva schopnosť Európy rýchlo prekonať súčasný pokles a riešiť svoje problémy súvisiace so starnutím obyvateľstva predovšetkým v skĺbení opatrení prijatých na podporu obnovy s dlhodobejšími štrukturálnymi reformami. Účelom cielených a dobre koordinovaných politických opatrení, ako sa zdôrazňuje v Pláne hospodárskej obnovy Európy, je podpora „rozumných" investícií, posilňovanie príslušných zručností na zvyšovanie energetickej účinnosti, čistých technológií a infraštruktúry a prepojenia, ktorým sa podporí účinnosť a inovácie, s konečným cieľom zvýšiť potenciál rastu Európy.

Je preto zrejmé, že prvou prioritou musí byť zavedenie EERP na zabezpečenie toho, aby sa v dôsledku finančnej krízy a recesie EÚ nedostala permanentne do trendu nižšieho rastu z hľadiska zamestnanosti a pracovnej produktivity, čo by takisto malo vplyv na jej schopnosť riešiť dôsledky starnutia obyvateľstva.

Po prekonaní krízy sa dlhodobé vyhliadky budú takisto odvíjať od miery odhodlania rýchleho návratu k zdravým verejným financiám, ako sa odporúča v rámci EERP, a k uplatňovaniu reforiem, ktoré si vyžiadala demografická zmena a ktoré sú v súčasnosti o to významnejšie, že budujú dôveru ako súčasť stratégie na prekonanie krízy. Rovnako dôležitá je potreba posilniť program štrukturálnej reformy, ktorý sa zameriava na riešenie demografických problémov. To znamená výrazné zvyšovanie miery zamestnanosti a predovšetkým poskytovanie pomoci a podpory zameranej na starnúcu generáciu narodenú v období zvýšenej pôrodnosti, aby skôr zotrvala na trhu práce, ako odchádzala do predčasného dôchodku, k čomu často dochádzalo v predchádzajúcich generáciách. Najlepší spôsob, akým Európa dosiahne to, aby sa starnutie nevnímalo ako hrozba, ale skôr ako historický úspech, spočíva v tom, že sa nepremrhá potenciál týchto generácií.

Naďalej platí trojdielna dlhodobá politická stratégia na riešenie hospodárskych a rozpočtových problémov spôsobených starnutím obyvateľstva schválená Európskou radou v Štokholme v roku 2001, t. j.: i) rýchle znižovanie dlhu, ii) zvyšovanie zamestnanosti a produktivity a iii) reforma systémov dôchodkového a zdravotného zabezpečenia a systémov dlhodobej starostlivosti, a rovnako platí aj päť politických cieľov ustanovených v októbri 2006 v rámci oznámenia Komisie o demografickej budúcnosti Európy[9].

Tieto ciele sa zameriavajú na:

- podporu demografickej obnovy v Európe vytvorením lepších podmienok pre rodiny,
- podporu zamestnanosti v Európe na základe väčšieho počtu pracovných miest a dlhšieho a kvalitnejšieho produktívneho veku,
- produktívnejšiu a dynamickejšiu Európu,
- prijatie a integráciu migrantov v Európe,
- zabezpečenie udržateľných verejných financií v Európe, a tým na zabezpečenie primeranej sociálnej ochrany a rovnosti medzi generáciami.
- **Vytváranie lepších podmienok pre rodiny a demografická obnova**

[9] KOM(2006) 571 v konečnom znení.

Demografická obnova si vyžaduje opatrenia na rozvoj celkového spoločenského prostredia, ktoré je prístupné potrebám rodín, zmene na spoločnosť priateľskú voči deťom a vytvoreniu podmienok umožňujúcich lepšie vyváženie pracovného a rodinného života. V krajinách, kde je ťažké zosúladiť pracovný a súkromný život, je miera zamestnanosti žien zvyčajne nízka, pretože kvôli materstvu často odchádzajú z trhu práce, a pôrodnosť je nízka, keďže veľa ľudí sa domnieva, že si deti nemôžu dovoliť. Prioritou by mali zostať politiky na podporu zosúladenia a rovnosti pohlaví, ktorých súčasťou by mali byť predovšetkým lepšie podmienky rodičovskej dovolenky a podnety, aby si takúto dovolenku brali otcovia, ako aj intenzívnejšie poskytovanie vysokokvalitnej starostlivosti o deti. Za zváženie stojí aj zníženie daní pre druhé zárobkovo činné osoby v rodine, pretože sa zdá, že sú citlivejšie na zníženia daní, pokiaľ ide o účasť na trhu práce. Výsledkom takýchto politík sú dlhodobé výhody vyplývajúce z toho, že predovšetkým ženy môžu zostať v kontakte s trhom práce.

Väčšina členských štátov však stále nedokáže plniť tieto ciele týkajúce sa zabezpečenia prístupu k formálnej starostlivosti o deti, ktoré boli ustanovené počas zasadnutia Európskej rady v Barcelone, a neuvedomuje si, aký prínos má vzdelávanie detí v skorom veku pre ich ďalší rozvoj a pre skvalitňovanie príležitostí pre deti pochádzajúce zo znevýhodnených pomerov. Investície do vysokokvalitnej starostlivosti o deti a do zamestnateľnosti rodičov, ktorí prerušili kariéru, predstavujú investície s obrovským potenciálom návratnosti. To je tiež podnetom na rozvoj nových služieb, a tým aj na vytvorenie nových pracovných miest.

- **Viac pracovných miest a dlhší produktívny vek**

Zvyšovanie účasti na trhu práce a zamestnateľnosti. Starnutie obyvateľstva je pre verejné financie problémom preto, lebo je potrebné podporovať rastúci počet starších ľudí pri stále menšom počte pracujúcich obyvateľov. V tejto súvislosti je k dispozícii veľký priestor na zlepšenie. V súčasnosti je zamestnaných len niečo menej ako dve tretiny (65,4 % v roku 2007) obyvateľstva v produktívnom veku, čo je o niekoľko percentuálnych bodov menej, ako je cieľ (70 %) ustanovený v rámci lisabonskej stratégie na rok 2010. Podarilo sa dosiahnuť výrazný pokrok v oblasti zvyšovania účasti na trhu práce, predovšetkým v súvislosti so staršími pracovníkmi a ženami. Súčasná recesia by však mohla zasiahnuť predovšetkým mladých ľudí a starších pracovníkov. Politickou prioritou musí byť zabezpečenie toho, aby mladí ľudia, ktorým sa nepodarí vstúpiť na trh práce, nezostali natrvalo závislí od sociálnych dávok a aby sa prepustení starší pracovníci dokázali vrátiť do zamestnania po zlepšení situácie na trhu práce.

Počas posledných rokov sa uskutočnili **reformy daňových a sociálnych systémov**, ktoré sa vo veľkej miere zameriavali na zlepšenie využitia pracovných síl. Ústrednou časťou mnohých nedávnych reformných stratégií bolo zníženie závislosti od sociálnych dávok tým, že z práce vytvorili ekonomicky atraktívnu možnosť s pridanou hodnotou v porovnaní so sociálnym zabezpečením, ako aj prostredníctvom podpory príjemcov dávok pri aktívnom hľadaní zamestnania. Obmedzenie činiteľov demotivujúcich pracovať a zamestnávať, predovšetkým v prípade pracovníkov s nízkou kvalifikáciou, začlenené do daňových a sociálnych systémov, ako aj intenzívnejšie prepojenie s cielenými aktivačnými politikami sú všetko faktory, ktoré prispeli k štrukturálnemu zlepšeniu v oblasti fungovania trhov práce. Napriek týmto zlepšeniam je však vzhľadom na starnutie obyvateľstva a rýchle technologické zmeny potrebný ďalší pokrok, aby sa dosiahlo ďalšie zvýšenie a zachovanie vysokej úrovne zamestnanosti a účasti na trhu práce, predovšetkým medzi ženami a staršími pracovníkmi, a zníženie štrukturálnej nezamestnanosti.

Zvyšovanie zamestnanosti starších pracovníkov. Prioritou naďalej zostáva reforma systémov zabezpečenia v invalidite a predčasného odchodu do dôchodku, ako aj zvýšenie účinného veku odchodu do dôchodku, s cieľom zvýšiť ponuku staršej pracovnej sily a prispieť k udržateľnému hospodárskemu rastu napriek nepriaznivému demografickému vývoju. Takýmto spôsobom sa tiež pomôže zabezpečiť, aby sa v oblasti odchodu do dôchodku primerane zohľadnilo budúce predĺženie strednej dĺžky života. Generácia narodená v období zvýšenej pôrodnosti (teraz sú to päťdesiatnici a čerství šesťdesiatnici) predstavuje hlavnú časť pracovnej sily v Európe. Na dosiahnutie toho, aby títo ľudia boli aj naďalej aktívni, je nevyhnutné, aby sa odstránili prekážky v rámci zamestnávania, ako je povinná veková hranica pre odchod do dôchodku, a aby sa zaviedli pružné mechanizmy, ktoré im umožnia, aby sami rozhodli o svojom odchode do dôchodku a aby získali dodatočné dôchodkové nároky. Možnosti zamestnania na čiastočný úväzok môžu byť pre starších ľudí dobrým spôsobom na dosiahnutie primeraných príjmov a zvýšenie ponuky pracovnej sily.

Okrem podnetov zakotvených v dôchodkových a daňových systémoch a v systémoch sociálnych dávok[10] musí byť súčasťou stratégií reforiem aj zmena postoja vo vzťahu k starším pracovníkom a rozvoj ich zručností a zamestnateľnosti prostredníctvom účinného celoživotného vzdelávania. Okrem pracovných príležitostí pre starnúcu pracovnú silu je potrebné zabezpečiť aj vhodné pracovné podmienky vrátane pružnejšieho pracovného času a pružnejšej organizácie práce. Takéto opatrenia by mali pomôcť pri zvyšovaní miery zamestnanosti, ako aj kvality života starších ľudí.

Zdravšia staršia populácia. Zdravšia populácia dokáže s pribúdajúcimi rokmi pracovať dlhšie, čím sa dosiahne vyššia produktivita a účasť na trhu práce, a bude v menšej miere potrebovať zdravotnú starostlivosť, čo v konečnom dôsledku bude znamenať menší tlak na verejné financie. Hlavným činiteľom pri plnení cieľa lisabonskej stratégie, ktorým je prilákanie väčšieho počtu ľudí do zamestnania a ich zotrvanie na trhu práce, bude zvyšovanie strednej dĺžky zdravého života. Starnúce spoločnosti sú zároveň príležitosťou na rýchlu tvorbu pracovných miest v oblasti zdravotníckych a sociálnych služieb a bude nevyhnutné prijať aktivačné a vzdelávacie opatrenia.

- **Produktívnejšia a dynamickejšia Európa**

Do desiatich rokov sa pracovná produktivita, ktorá sa vo veľkej miere odvíja od vysokej úrovne dosiahnutého vzdelania, stane hlavným činiteľom budúceho hospodárskeho rastu. Avšak 13 % žien a 17 % mužov vo veku od 18 do 24 rokov dosahuje len základné alebo nižšie stredoškolské vzdelanie a označujú sa ako osoby s predčasne ukončenou školskou dochádzkou. V porovnaní so situáciou na začiatku tohto desaťročia ide len o mierne zlepšenie, ktoré však naďalej výrazne zaostáva za cieľom na rok 2010, a to znížiť tento podiel na maximálne 10 %. Vysoká úroveň dosiahnutého vzdelania sa spája s vyššou účasťou na trhu práce a je predpokladom celoživotného vzdelávania, a tým aj schopnosti starších pracovníkov zotrvať na trhu práce. Ďalší rast produktivity je takisto podmienený technologickým pokrokom, ktorý sa následne odvíja od toho, či sa absolventi univerzít dokážu zapojiť do výskumu, ako aj od investícií do oblasti výskumu a vývoja. Takisto závisí od rýchleho prijatia nových technológií firmami a od politík na zlepšenie európskeho výskumu a vývoja a inovačných systémov.

---

[10] Pozri KOM(2007) 733 v konečnom znení a „Zamestnanosť v Európe v roku 2007“.

Spoločnosti, v ktorých sa ľudia dožívajú vyššieho veku, ponúkajú príležitosti na vývoj nových produktov a služieb. Možnosti rastu na týchto budúcich trhoch sú veľké a keďže dlhší život nie je javom, ktorý by sa obmedzoval len na Európu, vyvinuté riešenia, produkty a služby sa môžu vyvážať do tretích krajín, čím dôjde k otvoreniu nových trhov v týchto krajinách[11]. Okrem toho je potrebné, aby sa výskum a vývoj orientoval na rozvoj nákladovo účinnejšej liečby a stratégií prevencie. Zároveň by sa mali kombinovať so silnejšími podnetmi na rozumné využívanie zdrojov, ktorým sa môžu výrazne znížiť náklady.

Meniace sa demografické zloženie Európy môže byť tiež príležitosťou na vývoj produktov a služieb prispôsobených na plnenie potrieb starších ľudí. Je možné vyvinúť nové technológie s cieľom umožniť starším ľuďom zostať nezávislými a dožiť sa vyššieho veku v ich vlastných domovoch, upraviť poskytovanie starostlivosti, okrem iného personalizáciou služieb v súlade s individuálnymi potrebami a preferenciami pacientov[12]. Výsledkom investícií do oblasti vzdelávania, výskumu a vývoja bude potenciálne veľká návratnosť v budúcnosti, a preto by sa počas krízy nemalo pristúpiť k ich obmedzeniu. Okrem toho budú na uľahčenie prístupu pre všetkých nevyhnutné aj investície do oblasti modernizácie dopravnej infraštruktúry, ktoré môžu pomôcť pri zachovaní dopytu počas krízy, pričom sa posilnia práva cestujúcich so zníženou pohyblivosťou.

- **Prijatie a integrácia migrantov**

V dôsledku prisťahovalectva z tretích krajín došlo v niekoľkých členských štátoch k urýchleniu rastu. Napriek tomu, že krízou sa z krátkodobého hľadiska obmedzia pracovné príležitosti a zmierni nedostatok pracovnej sily a kvalifikácie, dobre organizovaná politika v oblasti legálneho prisťahovalectva bude aj naďalej zohrávať úlohu pri vyrovnávaní nedostatku pracovných síl v dlhodobejšom horizonte. Integrácia však naďalej predstavuje vážne problémy a je tiež nevyhnutné, aby sa v súvislosti s ňou riešili problémy v oblasti sociálnej súdržnosti. Migranti a ich potomkovia majú často nižšie vzdelanie alebo čelia problémom pri uplatňovaní svojej kvalifikácie. V dôsledku toho sú vo väčšej miere ohrození nezamestnanosťou a vystavení riziku chudoby. Napriek tomu, že európske trhy práce sa v dôsledku krízy dostávajú pod tlak, výsledkom zhoršovania sociálnych podmienok v krajinách ich pôvodu by však stále mohol byť pokračujúci príliv migrantov do EÚ, čo znamená sťažené podmienky hľadania práce. V tejto súvislosti je možné očakávať, že integrácia migrantov a ich potomkov sa stane ešte väčším problémom, ktorý bude potrebné riešiť na úrovni EÚ[13].

- **Zabezpečenie udržateľných verejných financií**

Podľa posledných prognóz je veľmi pravdepodobné, že v niektorých členských štátoch dôjde k veľmi výraznému zvýšeniu verejných výdavkov (aj keď v niektorých krajinách pôjde o veľké zvýšenie z pomerne nízkej úrovne). V prípade tých členských štátov, kde je vplyv na verejné financie najväčší, bude nevyhnutné uskutočniť reformy sociálnych systémov,

---

11 Iniciatívy na regionálnej úrovni, ako napr. *Silver Economy Network of European Regions* (za účasti 11 európskych regiónov), už spolupracujú na podpore vývoja inovatívnych produktov a služieb zameraných na starších spotrebiteľov a ich umiestňovania na trh. Pozri webovú stránku Sen@er: http://www.silvereconomy-europe.org/network/about_en.htm.

12 KOM(2007) 332 v konečnom znení a KOM(2007) 329 v konečnom znení.

13 Nedávno zriadené Európske fórum pre integráciu a príslušná webová stránka (http://www.integration.eu) poskytnú v tejto súvislosti užitočné nástroje.

predovšetkým v oblasti dôchodkov, avšak aj v rámci ďalších programov, hlavne v oblasti zdravotnej starostlivosti, aby bolo možné obmedziť dlhodobý výdavkový trend.

Existuje značný priestor na vytvorenie efektívnejších systémov zdravotnej starostlivosti a dlhodobej starostlivosti. Lepšie zhodnotenie prostriedkov a obmedzenie nerovností v oblasti zdravotnej starostlivosti je možné dosiahnuť posilňovaním primárnej zdravotnej starostlivosti, prevencie a podpory zdravia, ako aj prostredníctvom lepšej koordinácie a rozumného využívania zdrojov. V niektorých krajinách však odvetvie zdravotníctva aj naďalej bojuje s nedostatkom zdrojov[14].

Výsledkom recesie preto nesmie byť pozastavenie modernizácie systémov dôchodkového a zdravotného zabezpečenia a systémov dlhodobej starostlivosti, ani zníženie nevyhnutných investícií do oblasti vzdelávania a výskumu. Rozhodnutia o reformách sú teraz v skutočnosti oveľa naliehavejšie ako kedykoľvek predtým. Tieto opatrenia sú nevyhnutné pre budúcu hospodársku silu Európy.

4. RIEŠENIE PROBLÉMOV

V mnohých oblastiach politiky je nevyhnutné prijať opatrenia. Prostredníctvom koordinácie na európskej úrovni je možné uľahčiť výmenu osvedčených postupov, rozvíjať súčinnosť a znižovať negatívne vedľajšie účinky. Okrem toho sa otázka verejných financií rieši v súlade s rámcom pravidiel Paktu stability a rastu. Problémy súvisiace so starnutím obyvateľstva by sa mali riešiť na základe politických rámcov, ktoré sa zaviedli počas uplynulých rokov, predovšetkým na základe lisabonskej stratégie, a ktorými by sa zabezpečil celkový rámec pre ďalšie činnosti.

Súčasťou činností, ktorými by Európska komisia chcela prispieť k riešeniu problémov, sú tieto oparenia:

- *Prehlbovanie a rozširovanie dohľadu nad rámec fiškálnej politiky s cieľom pomôcť pri lepšej integrácii štrukturálnej reformy do celkovej koordinácie politiky*[15]. V súčasnej situácii to znamená monitorovanie a posudzovanie uplatňovania vnútroštátnych plánov obnovy v kontexte Paktu stability a rastu. Osobitná pozornosť sa bude venovať aj zvyšovaniu kvality verejných financií. Udržateľnosť a kvalitu verejných financií by výrazne pomohli podporiť aj reformy programov sociálnych výdavkov, ktoré prinášajú lepšiu ochranu príjmov a zároveň posilňujú motiváciu pracovať – čiže prístup zdôrazňujúci flexiistotu. Zároveň by sa tak zaistilo, že makroekonomická stabilita bude podporovaná aj zo strany rozpočtov.

- V oblasti *dôchodkov, zdravotnej starostlivosti a dlhodobej starostlivosti* bude Komisia aj naďalej podporovať členské štáty v ich úsilí zvyšovať účinnosť a efektívnosť sociálnych výdavkov a pokračovať v monitorovaní sociálnych, hospodárskych a rozpočtových dôsledkov starnutia obyvateľstva v kontexte lisabonskej stratégie a fiškálneho rámca EÚ v rámci Paktu stability a rastu a otvorenej metódy koordinácie týkajúcej sa sociálnej ochrany a sociálneho začlenenia. V oblasti *dôchodkov z kapitalizačných systémov* chce Komisia spolupracovať s Radou a členskými štátmi s cieľom určiť poznatky dôležité pre tvorbu systému, regulačné rámce týkajúce sa ochrany pred platobnou neschopnosťou, ako

---

14 KOM(2009) 58 v konečnom znení.

15 KOM(2008) 238 v konečnom znení.

aj cieľových príjemcov na zabezpečenie primeraného a udržateľného súkromného dôchodkového pripoistenia v členských štátoch. Na obmedzenie očakávaného zvýšenia verejných výdavkov je nevyhnutné, aby sa vypracovali politické opatrenia, ktorými je možné buď znížiť množstvo postihnutí, obmedziť potrebu formálnej starostlivosti medzi staršími ľuďmi so zdravotným postihnutím, podporiť poskytovanie formálnej starostlivosti skôr v domácnostiach ako v rámci príslušných zariadení, alebo všeobecnejšie zlepšiť nákladovú účinnosť poskytovania dlhodobej starostlivosti, napr. zavedením elektronického zdravotníctva (eHealth) a systému telefonickej starostlivosti v prípade zdravotných problémov (TeleCare).

- V oblasti *finančných služieb a daní* Komisia urýchlene zavedie opatrenia, ktoré uviedla vo svojom oznámení Európskej rade[16]. Obnova správneho fungovania finančných trhov je nevyhnutná nie len preto, aby sa zabezpečilo ich účinné pôsobenie v rámci podpory rastu a pracovných príležitostí, ale aj preto, aby sa ochránili súčasné a budúce finančné aktíva vrátane doplnkových dôchodkových systémov a doplnkového zdravotného poistenia.

- V oblasti *vzdelávania, odbornej prípravy, výskumu a vývoja* bude Komisia naďalej spolupracovať s členskými štátmi na skvalitňovaní posudzovania budúcich potrieb v oblasti kvalifikácie a odbornosti vyžadovanej na úrovni EÚ, ako aj na posudzovaní účinnosti vysokoškolského vzdelávania. Komisia bude podporovať rozvoj účinných a spravodlivých systémov vzdelávania a odbornej prípravy s cieľom zvýšiť produktivitu v kontexte obnovenej lisabonskej stratégie.

Vlády, ktoré v súčasnosti zápasia s vážnou hospodárskou a finančnou krízou, budú aj naďalej čeliť nákladným demografickým zmenám To, či Európa úspešne vyrieši otázku demografickej zmeny, naďalej závisí od prosperujúceho a dynamického hospodárstva s rastúcou produktivitou a účinne fungujúcimi trhmi. Súčasťou ďalšieho napredovania v tejto ťažkej hospodárskej situácii preto musí byť v prvom rade prijatie všetkých nevyhnutných opatrení na zabezpečenie urýchlenej obnovy po recesii, ako sa uvádza v EERP, a uplatňovanie dôveryhodnej stratégie na prekonanie krízy po začatí procesu obnovy. Okrem toho je pre členské štáty nevyhnutné, aby investovali do rozvoja svojho dlhodobejšieho potenciálu rastu, ako sa uvádza v lisabonskej stratégii, na riešenie dôsledkov demografických zmien.

Je veľmi potrebné, aby sa zaviedli všetky nevyhnutné politiky na zabezpečenie toho, aby po prekonaní tejto finančnej a hospodárskej krízy EÚ dosiahla pevný potenciál rastu a schopnosť úplného využitia jej ľudských zdrojov. Aby sa tak stalo, je nevyhnutné uplatňovať komplexnú stratégiu na prekonanie krízy, ktorá by sa opierala o štrukturálne reformy. Predovšetkým ide o predlžovanie produktívneho veku a zvyšovanie účasti mladých ľudí, žien a starších pracovníkov na trhu práce, o reformy daňových a sociálnych systémov, aby sa oplatilo pracovať v súlade so zásadou flexiistoty, o reformu dôchodkových systémov a zefektívnenie systémov zdravotného zabezpečenia a dlhodobej starostlivosti, a o nevyhnutné investície do oblasti vzdelávania a výskumu, ako aj do oblasti starostlivosti o deti. V tejto súvislosti je tiež dôležitá účinná integrácia migrantov a ich potomkov, ako aj ďalší rozvoj primerane riadenej politiky v oblasti legálneho prisťahovalectva s cieľom uspokojiť potreby pracovného trhu v budúcnosti. Silný dôraz na tieto politiky v súčasnej situácii pomôže Európe lepšie prekonať súčasnú recesiu, ako aj riešiť problémy súvisiace so starnutím obyvateľstva.

---

[16] KOM(2009) 114 v konečnom znení.

Dôsledným plnením programu reformy, rozsiahlymi investíciami do oblasti kvality ľudských zdrojov a odstránením bariér na ceste k plnému využívaniu pracovnej sily môže Európa dosiahnuť to, že zo súčasnej hospodárskej krízy sa vynorí silnejšia ako predtým. Toto obdobie by sa preto malo vnímať ako čas na uskutočnenie sociálnej inovácie podľa úspešných skúseností a reformných postupov, ktoré sa už realizujú v členských štátoch. Dôrazné presadzovanie reformy nie je len hospodárskym programom. Je to program, ktorý pomôže presadzovať dobré zdravie, dobré vzdelávanie a dobrú kvalitu života pre nás a budúce generácie. Je to program, ktorý Európe umožní opäť smelo hľadieť do budúcnosti.

* * *

•

(Štatistická príloha)

Tabuľka č. 1: Dlhodobý vývoj na trhu práce

	Miera zamestnanosti (15-64)				Miera zamestnanosti (55-64)				Miera účasti na trhu práce (15-64)				Miera účasti na trhu práce (55-64)				Miera nezamestnanosti (15-64)			
	2007	2020	2060	zmena percentuálnych bodov 07-60	2007	2020	2060	zmena percentuálnych bodov 07-60	2007	2020	2060	zmena percentuálnych bodov 07-60	2007	2020	2060	zmena percentuálnych bodov 07-60	2007	2020	2060	zmena percentuálnych bodov 07-60
EÚ - 27	65,5	69,0	69,9	4,4	44,9	54,5	60,0	15,1	70,6	73,2	74,1	3,5	47,5	56,9	62,5	15,1	7,2	5,7	5,7	-1,5
Eurozóna	65,5	69,5	70,1	4,6	42,6	54,8	60,3	17,7	70,8	73,8	74,4	3,6	45,4	57,5	63,0	17,7	7,6	5,9	5,8	-1,7

Zdroj: „Správa o starnutí obyvateľstva 2009: hospodárske a rozpočtové prognózy pre členské štáty EÚ-27 (2008 – 2060)“, European Economy, (pripravuje sa).

Graf č. 1: Plánované miery potenciálneho rastu (ročné priemerné miery rastu), súhrnné ukazovatele EÚ

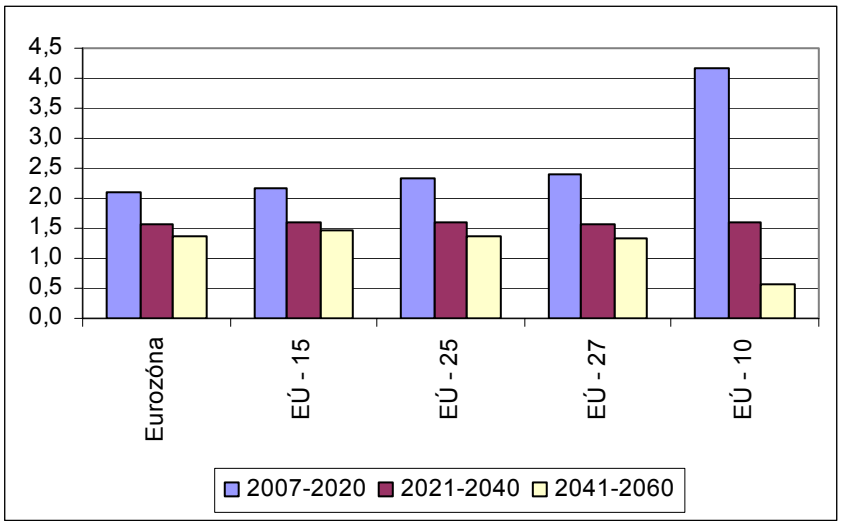

Zdroj: „Správa o starnutí obyvateľstva 2009: hospodárske a rozpočtové prognózy pre členské štáty EÚ-27 (2008 – 2060)“, European Economy, (pripravuje sa).

Tabuľka č. 2 – výdavky verejných financií súvisiace so starnutím, 2007 – 2060, zmena percentuálnych bodov HDP

	Dôchodky		Zdravotná starostlivosť		Dlhodobá starostlivosť		Dávky v nezamestnanosti		Vzdelávanie		Spolu		
	Úroveň	Zmena	Úroveň	Zmena	Úroveň	Zmena	Úroveň	Zmena	Úroveň	Zmena	Úroveň	Zmena	
	2007	2007 2060	2007	2007 2060	2007	2007 2060	2007	2007 2060	2007	2007 2060	2007	2007 2060	
BE	10,0	4,8	7,6	1,2	1,5	1,4	1,9	-0,4	5,5	0,0	26,5	6,9	**BE**
BG	8,3	3,0	4,7	0,7	0,2	0,2	0,1	0,0	3,3	-0,2	16,6	3,7	**BG**
CZ	7,8	3,3	6,2	2,2	0,2	0,4	0,1	0,0	3,5	-0,3	17,9	5,5	**CZ**
DK	9,1	0,1	5,9	1,0	1,7	1,5	1,0	-0,2	7,1	0,2	24,8	2,6	**DK**
DE	10,4	2,3	7,4	1,8	0,9	1,4	0,9	-0,3	3,9	-0,4	23,6	4,8	**DE**
EE	5,6	-0,7	4,9	1,2	0,1	0,1	0,1	0,0	3,7	-0,2	14,3	0,4	**EE**
IE	5,2	6,1	5,8	1,8	0,8	1,3	0,8	0,1	4,5	-0,3	17,2	8,9	**IE**
GR	11,7	12,4	5,0	1,4	1,4	2,2	0,3	-0,1	3,7	0,0	22,1	15,9	**GR**
ES	8,4	6,7	5,5	1,6	0,5	0,9	1,3	-0,4	3,5	0,1	19,3	9,0	**ES**
FR	13,0	1,0	8,1	1,2	1,4	0,8	1,2	-0,3	4,7	0,0	28,4	2,7	**FR**
IT	14,0	-0,4	5,9	1,1	1,7	1,3	0,4	0,0	4,1	-0,3	26,0	1,6	**IT**
CY	6,3	11,4	2,7	0,6	0,0	0,0	0,3	-0,1	6,1	-1,2	15,4	10,8	**CY**
LV	5,4	-0,4	3,5	0,6	0,4	0,5	0,2	0,0	3,7	-0,3	13,2	0,4	**LV**
LT	6,8	4,6	4,5	1,1	0,5	0,6	0,1	0,0	4,0	-0,9	15,8	5,4	**LT**
LU	8,7	15,2	5,8	1,2	1,4	2,0	0,4	0,0	3,8	-0,5	20,0	18,0	**LU**
HU	10,9	3,0	5,8	1,3	0,3	0,4	0,3	-0,1	4,4	-0,4	21,6	4,1	**HU**
MT	7,2	6,2	4,7	3,3	1,0	1,6	0,4	0,0	5,0	-1,0	18,2	10,2	**MT**
NL	6,6	4,0	4,8	1,0	3,4	4,7	1,1	-0,1	4,6	-0,2	20,5	9,4	**NL**
AT	12,8	0,9	6,5	1,5	1,3	1,2	0,7	0,0	4,8	-0,5	26,0	3,1	**AT**
PL	11,6	-2,8	4,0	1,0	0,4	0,7	0,1	-0,1	4,4	-1,2	20,5	-2,4	**PL**
PT	11,4	2,1	7,2	1,9	0,1	0,1	1,2	-0,4	4,6	-0,3	24,5	3,4	**PT**
RO	6,6	9,2	3,5	1,4	0,0	0,0	0,2	0,0	2,8	-0,5	13,1	10,1	**RO**
SI	9,9	8,8	6,6	1,9	1,1	1,8	0,2	0,0	5,1	0,4	22,9	12,8	**SI**
SK	6,8	3,4	5,0	2,3	0,2	0,4	0,1	-0,1	3,1	-0,8	15,2	5,2	**SK**
FI	10,0	3,3	5,5	1,0	1,8	2,6	1,2	-0,2	5,7	-0,3	24,2	6,3	**FI**
SE	9,5	-0,1	7,2	0,8	3,5	2,3	0,9	-0,1	6,0	-0,3	27,2	2,6	**SE**
UK	6,6	2,7	7,5	1,9	0,8	0,5	0,2	0,0	3,8	-0,1	18,9	5,1	**UK**
Eurozóna	11,1	2,8	6,7	1,4	1,3	1,4	1,0	-0,2	4,2	-0,2	24,3	5,2	**Eurozóna**
EÚ-27	10,2	2,4	6,7	1,5	1,2	1,1	0,8	-0,2	4,3	-0,2	23,1	4,7	**EÚ-27**
EÚ-15	10,2	2,4	6,9	1,5	1,3	1,2	0,8	-0,2	4,3	-0,1	23,5	4,8	**EÚ-15**
EÚ-10	9,7	1,0	4,9	1,4	0,4	0,6	0,2	0,0	4,2	-0,8	19,2	2,1	**EÚ-10**
EÚ-25	10,2	2,3	6,8	1,5	1,2	1,2	0,8	-0,2	4,3	-0,2	23,3	4,7	**EÚ-25**

Zdroj: „Správa o starnutí obyvateľstva 2009: hospodárske a rozpočtové prognózy pre členské štáty EÚ-27 (2008 – 2060)“, European Economy, (pripravuje sa).

Graf č. 2 – náklady súvisiace so starnutím, porovnanie rokov 2009 a 2006, percentuálne body HDP, 2007 – 2050

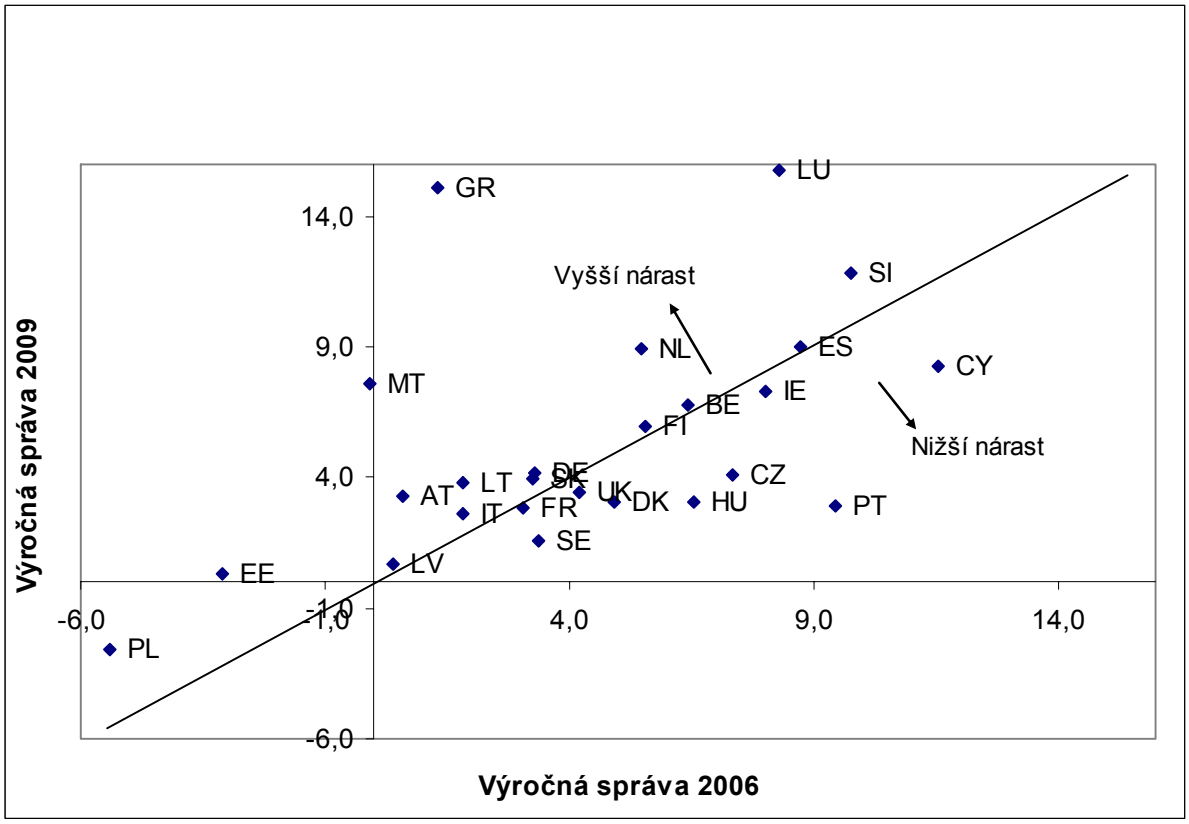

Zdroj: „Správa o starnutí obyvateľstva 2009: hospodárske a rozpočtové prognózy pre členské štáty EÚ-27 (2008 – 2060)“, European Economy, (pripravuje sa).